

SLOVO A SLOVESNOST

Časopis pro otázky teorie a kultury jazyka
založený v roce 1935 Pražským lingvistickým kroužkem
ročník 65 číslo 2

A journal for the theory of language and language cultivation
founded in 1935 by the Prague Linguistic Circle
volume 65 number 2

Vedoucí redaktor/Editor-in-Chief: Jan Kořenský

Redakční rada/Editorial Board: Mirek Čejka, Miroslav Červenka, František Daneš,
Jana Hoffmannová, Ján Horecký, Petr Karlík, Miroslav Komárek, Alena
Macurová, Olga Müllerová, Jiří Nekvapil, Pavel Novák, Karel Oliva,
Petr Sgall, Ludmila Uhlířová

Výkonný redaktor/Editorial Assistant: Petr Kaderka

Redaktorka anglických textů/English Language Editor: Tamah Sherman

Vydává Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky/Published by the Czech Language
Institute of the Academy of Sciences of the Czech Republic

Redakce/Address: Letenská 4, 118 51 Praha 1, Czech Republic, tel. (+420) 257 533 782

Vychází čtyřikrát do roka/Published quarterly

Toto číslo vyšlo v květnu 2004/This issue was published in May 2004

SLOVO A SLOVESNOST je citováno v Bibliografii Językoznawstwa Slawistycznego, Bibliografii české lingvistiky, Bibliographie Linguistique/Linguistic Bibliography, Modern Language Association International Bibliography, The Year's Work of Modern Language Studies.

SLOVO A SLOVESNOST is cited in Bibliografia Językoznawstwa Slawistycznego [Slavic Linguistics Bibliography], Bibliografie české lingvistiky [Czech Linguistics Bibliography], Bibliographie Linguistique/Linguistic Bibliography, Modern Language Association International Bibliography, The Year's Work of Modern Language Studies.

Informace o předplatném podá a objednávky přijímá redakce Slova a slovesnosti a výhradní distributor firma MYRIS TRADE, s. r. o., P. O. Box 2, 142 01 Praha 4, tel. 234 035 200, fax: 234 035 207. Další distributorské firmy nejsou oprávněny titul v ČR šířit. Cena předplatného pro české předplatitele: 280 Kč.

Podávání novinových zásilek povolila Česká pošta, s. p., odštěpný závod Praha, čj. nov 6204/97 ze dne 1. 4. 1997. – Reg. č. MK ČR E 559.

Zahraniční předplatné vyřizuje výhradně firma Kubon & Sagner. Objednávky vyřizované jinými firmami nejsou v souladu se smluvními vztahy vydavatele a jsou šířeny nelegálně.

All foreign orders are processed exclusively by the agency: Kubon & Sagner, Buch Export-Import GmbH, D-80328, München, BRD, fax: 004954218-218. Foreign orders processed by other subscription agencies are not in compliance with the agreement between the publisher and the above mentioned agency and are distributed illegally.

Toto číslo je v prodeji v knihkupectví Fišer FF UK, nám. J. Palacha 2, 116 38 Praha 1, tel. 222 319 516, v prodejně Academia, Národní tř. 7, 110 00 Praha 1, tel. 224 229 649 nebo Václavské nám. 34, 110 00 Praha 1, tel. 224 223 511.

Sazba: Marcela Hladíková. Tiskne Bartůněk, Kettnerova 10, Praha 5.

© Ústav pro jazyk český AV ČR

OBSAH/CONTENTS

<i>Petr Karlík: Pasivum v češtině</i>	83–112
The passive voice in Czech	

<i>František Štícha: Nominativ a instrumentál predikátového substantiva v současné češtině: sonda do korpusu</i>	113–132
The nominative and instrumental of predicate nouns in contemporary Czech: A probe into the Czech National Corpus	
Nominativ und Instrumental des Prädikatsubstantivs im heutigen Tschechischen: eine Sonde in das Tschechische Nationalkorpus	

R o z h l e d y / D i s c u s s i o n

<i>Jan Králík: Aktualizace rozvržení zdrojů Českého národního korpusu s ohledem na revizi vyváženosti jeho struktury</i>	133–142
Actualizing the distribution of Czech National Corpus sources through re-evaluation of the balance in corpus structure	
Aktualisierung der Textquellen-Struktur des Tschechischen Nationalkorpus durch die erwartete Balanzierung der Textquellen	

R e c e n z e / B o o k r e v i e w s

Glanville Price a kol.: Encyklopedie jazyků Evropy (<i>František Čermák</i>) ..	143–145
Jana Holšánová: Picture Viewing and Picture Description: Two Windows on the Mind (<i>Jasňa Šlédrová</i>).....	145–152

K r o n i k a / C h r o n i c l e s

Zemřel významný maďarský lingvista Lajos Kiss (<i>Zdeňka Svobodová</i>).....	153–154
Čtvrté trevírské kolokvium o kvantitativní lingvistice (<i>Jan Králík</i>)	154–157
Konference Polyslav ve městě Hölderlinově (<i>Lucie Jílková</i>)	157–160

Pasivum v češtině

PETR KARLÍK

The passive voice in Czech

ABSTRACT: Analysis of Czech data within the theoretical framework of Modified Valency Theory (Karlík, 2000) shows that the syntactic derivation of passive voice proceeds in two phases. The first phase, which I call (A), can be referred to as *deagentization*. Given the passive morphology of a verb, A-1 (i.e. the subject or external argument of the verb) is blocked. When the verb is transitive, A-2 (i.e. the object or the internal argument of the verb) enters the caseless subject position “e” of a verb with passive morphology, i.e. the *-n/-t-* participle in Czech. The resulting structures are sometimes called syntactically ergative, as shown by ‘ PRO_{A-1} *chválit* NPacc_{A-2} \rightarrow e_{(i)A-2} *chválen-Ø/-a/-o* t_(i)’, as opposed to lexically ergative, as illustrated in the example ‘ PRO_{A-2} *blednout*’. The second phase, which I call (B), can be referred to as *raising*. For transitive verbs, this is the movement of A-2 from the subject position “e” of a verb with passive morphology, where it fails to receive a case, into the subject position of the verb *být*, ‘to be’. The verb ‘to be’ does not assign a Θ -role, however, in this position, A-2 can obtain case and thus be lexically realized: *Petr_{(i)A-2} je e_(i) chválen t_(i)*. In the description of the passive voice, it is necessary to distinguish expressions with deverbal adjectives because these are produced through a single phase. Deverbal adjectives are generated earlier in the lexicon.

Ústav českého jazyka FF MU
Arna Nováka 1, 602 00 Brno
<pkarlik@phil.muni.cz>

Nominativ a instrumentál predikátového substantiva v současné češtině: sonda do korpusu*

FRANTIŠEK ŠTÍCHA

The nominative and instrumental of predicate nouns in contemporary Czech: A probe into the Czech National Corpus

ABSTRACT: Statistics from about 17,000 occurrences of the structures “N1 is N1” and “N1 is N7” have proved that (a) there is a functional difference between the two predicative cases and (b) there are strong norms for selecting one of the two cases in communication. The nominative case is a strong norm if the communicative function of the sentence predicate is to (a) identify a sort of denotation in a demonstrative act, (b) identify a sort of denotation in a nominative act, (c) define using qualification or (d) qualify in an expressive manner. The nominative is preferred when stating a person’s profession, in most cases (except for professions such as *minister*, *director*, *manager* etc., especially in a specific sentence structure and discourse function). The statistics show that (a) for 630 different predicate nouns (PN), only the nominative is used and for 270 PN, only the instrumental is used; (b) for 900 PN, one of the two predicative cases is used either exclusively or with a strong preference; (c) for only 89 PN, the use of the two cases is balanced. The corpus statistics for the two predicative cases show that the selection of one of these cases is semantically determined and to a great degree lexically bound.

ZUSAMMENFASSUNG

Nominativ und Instrumental des Prädikatsubstantivs im heutigen Tschechischen: eine Sonde in das Tschechische Nationalkorpus

Durch die statistischen Werte von ungefähr 17 000 gefundenen Satzstrukturen »N1 ist N1« und »N1 ist N7« – z. B. *Otec je učitel/učitelem* (*Mein Vater ist Lehrer – Lehrer* im Nominativ/Instrumental) konnte (indirekt) nachgewiesen werden, dass: (a) ein funktionaler und kommunikativer Unterschied zwischen den beiden Prädikatskasus besteht; (b) es starke Normen für die Auswahl eines der beiden Kasus gibt.

Ad a): Der Nominativ ist eine starke Norm, wenn es die kommunikative Funktion des Prädikats des Satzes ist: (a) ein Denotat im kommunikativen Akt des Zeigens zu identifizieren, wie in *To je scanner* (*Das ist ein Scanner*); (b) ein Denotat im kommunikativen Akt der Benennung zu identifizieren, wie in *Velryba je savec* (*Der Wal ist ein Säugetier*); (c) ein Denotat durch Qualifikation zu definieren, wie in *Osteoporóza je řádnutí kostí* (*Osteoporose ist ein Dünnerwerden der Knochen*); (d) ein Denotat im expressiven Stil zu qualifizieren, wie in *Režie je honička* (*Die Regie ist eine Hetzerei*). Der Nominativ überwiegt, wenn der Beruf einer Person genannt wird (ausser Berufen wie *Minister*, *Direktor*, *Manager* u. ä., besonders in speziellen syntaktischen Strukturen und/oder einer speziellen Diskursorte).

Ad b): Die statistischen Werte zeigen, dass (a) 630 verschiedene Prädikatsubstantive (PS) nur im Nominativ gebraucht werden, während bei 270 PS ausschliesslich der Instrumental benutzt wird; (b) 900 verschiedene PS ausschliesslich in einem der beiden Kasus gebraucht werden, oder aber einer davon stark überwiegt; (c) nur bei 89 PS der Gebrauch der beiden Kasus ausgewogen ist.

Die Korpusstatistiken und der Gebrauch der beiden Prädikatskasus zeigen, dass die Wahl eines dieser beiden Kasus semantisch bedingt ist und folglich auch ziemlich eng lexikalisch gebunden ist.

Ústav pro jazyk český AV ČR
Letenská 4, 118 51 Praha 1
<sticha@ujc.cas.cz>

Jan Králík

Aktualizace rozvržení zdrojů Českého národního korpusu s ohledem na revizi vyváženosti jeho struktury

Actualizing the distribution of Czech National Corpus sources through re-evaluation of the balance in corpus structure

In order to develop balanced corpora, the term “expectations” of the future potential user of corpora has been introduced (Králík, 2001). Based on several statistical studies of such expectations, the textual structure of SYN2000, which is the synchronic part of the Czech National Corpus (CNC) has been proposed and realized. The present article discusses two new studies of expectations (Aktér 2001 and ČJ 2001) and suggests important implications for future work on CNC. Table 1 and Table 2 reveal the stability of expectations in the categories of fiction [krásná literatura] and newspapers and magazines [noviny + časopisy]. Although the daily contact between respondents and administrative texts is stable (see Table 3), the distribution of these texts is closely bound to other non-fiction topics, which is why no special attention to administrative texts is proposed. The expectations concerning newspapers and magazines are stable (Table 5), but changed radically during 1996–2001 (first and last searches, Table 6). Within the same period, an obvious rise in interest in fiction has been noted (Table 6). The reasons for this can be attributed to natural societal development. Thus, a strong reduction in newspaper texts and strong increase in the use of fictional texts is proposed (Table 7 + Table 8).

ZUSAMMENFASSUNG

Aktualisierung der Textquellen-Struktur des Tschechischen Nationalkorpus durch die erwartete Balanzierung der Textquellen

Um benutzbare balanzierte Korpora zu erstellen, wurde der Terminus “Erwartung” eingeführt (Králík, 2001). Anhand der Erwartungen von potenziellen Nutzern wurden daraufhin statistische Untersuchungen durchgeführt, die die Grundlage für die Textquellenstruktur des synchronen Teils SYN2000 des Tschechischen Nationalkorpus (CNC) darstellen. Dieser Artikel beschreibt zwei neue Untersuchungen der Erwartungen (Aktér 2001 und ČJ 2001) und schlägt wichtige Änderungen für die zukünftige Arbeit am CNC vor. Tabelle 1 und Tabelle 2 zeigen die Stabilität der Erwartungen in den Kategorien der Belletristik [krásná literatura], Tagesblätter und Zeitschriften [noviny + časopisy]. Obwohl auch die Menge des täglichen Kontakts der Respondenten mit administrativen Texten stetig bleibt (Tabelle 3), werden die administrativen Texten nicht speziell ausgesucht, da ihre Struktur sehr der Struktur der Fachliteratur ähnelt. Die früher stabilen Erwartungen der Verteilungen von Tagesblättern und Zeitungen (Tabelle 5) änderten sich stark zwischen 1996 und 2001 (vorherige Untersuchungen, Tabelle 6). Innerhalb dieses Zeitabschnittes wurde ein deutlicher Anstieg des Interesses an der Belletristik beobachtet (Tabelle 6). Die Gründe könnten in der natürlichen Entwicklung der gesellschaftlichen Situation gefunden werden. Konsequenterweise wird eine Reduktion der Tagesblätter und journalistischen Texte vorgeschlagen, sowie eine Erhöhung des Belletrie- und Faktenliteraturanteils (Tabelle 7 + Tabelle 8).

*Ústav pro jazyk český AV ČR
Letenská 4, 118 51 Praha 1
<kralik@ujc.cas.cz>*